

S.M.Y. 21/9 1925.

V.A. Haila.

Muinaistieteellinen esitys
Tyrvään, Kiihan, Kiihoisten ja
Suodenniemen pitäjistä.

1.

Tyrvään kihlakunta Keski- ja
Itä-Satakunnassa, Kokemäenjoen vesirei-
tin varrella, on muinaistieteellisesti
varsin huomattava. Jo katsaus vanhin-
gaan historiaamme antaa aaristuksen
tämän seudun historian taakse asu-
tuksesta. Olivathan Sastamalan ja myös
kemmin Ylä- ja Ala-Sastamalan pitäjien
pääpaikat täällä, ja asutus vanhaa.
Siltä osoittavat myös näiden pitäjien
huomattavat vanhat kivikirkat, jotka
nykyään tunnetaan Karkun ja Tyrvään
vanhankirkon nimellä ja yhä ovat
jyystyneet uhmaamaan ajan haamasta.
Tyrvään kihlakuntaan kuuluu
nykyään yhdeksän pitäjää: Tyrvää,
Kiiikka, Kiihoinen, Suodenlempi, Lavia,
Mouhijärvi, Karkku, Salokunta ja Suo-
niemi. Näistä otellaan puheeksi

1.

tällä kerralla neljä ensimmäintä.
Tyrväätä rajoittavat Puhkalan:
dan, Vesilähti, Karkku, Salokunta, Mou:
hijärvi, Kikka ja Huittinen. Sen suurin
pituus on 45 km, leveys 22 km sekä pin:
ta-ala ilmeisen vesinä 424,8 km². Tyrvään
asema Rauta- ja Lihkoveden ympärillä
on luonnon puolesta asutukselle edul:
linen. Tiinanmuodostuksessa on huomatta:
rissa eroavaisuutta pitäjän mainittu:
jen vesien pohjoispuolella ja olevan
ja eteläpuolella olevan osan välillä.
Eteläosa on epätasainta, kukkulat
ovat jyrkkärintaisia ja yli 140:kin
metriä korkeita. Pohjoisosa on tasai:
sempää, kunnat kivistä ja tasa:
lakisia, korkeudeltaan alle 100 m.
Vierinkiviharju nimeltään Hidenkangas
kulkee n. 110 m:n korkeisena sammal:
joelta Hauharven koillispuolelta pitä:
jän eteläosan kautta Kikkaan, jossa
se näkyy Kokemäenjoen pohjoispuolel:
la Kimmajärven eteläpuolelle asti.
Tyrvästä etelään on Kikka, Koke:

mäenjoen kummallakin puolen. Sitä rajoittavat Tyrvää, Kiihoinen ja Keikyä. Sen suurin pituus on 25 km, leveys 12 km ja pinta-ala 225,8 km². Kiihoinen joki on n. 100-120 m korkeista vuorimaasta, eteläpuolelleen on vaihtelevampaa. Kalliot ovat yleensä gneissigraniittia, paitsi joen rantakalliot, jotka ovat killegneissia. Killegneissit jatkuvat sitten kahtena vyönä, toinen Kiihoinen tien suuntaan Kiihoisjärvelle, toinen jätkin jätäjän itäräijää. Itä- ja eteläosissa jätäjää esiintyy myös porfyrigraniittia.

Kiihoinen, Kiihoisjärven ja sitä kokemäenjakkeen laskevan Kauratsanjoen ympärillä, on Kiihoinen luoteeseen. Sitä rajoittavat Kiihoinen, Tyrvää, Suodenniemi, Lavia, Kauratsa ja Keikyä. Sen suurin pituus on 19 km, leveys 13 km ja pinta-ala 73 km². Kiihoisten vuoret ovat gneissigraniittia, Suodenniemen rajalla killegneissia.

Suodenniemi on Satakunnan keski-

osassa Kiihoisista pohjoiseenpäin. Sitä rajoittavat Mouhijärvi, Kämpehyrö, Ikaalinen, Kankaanpää, Lavia ja Kiihoinen. Sen suurin pituus on 25 km, leveys 13 km ja pinta-ala 199,2 km². Sen keskuksen muodostaa Mouhijärven virtaava Särijoki. Suodenniemen jinnamuodostus on vaihtelevaa. Lounaisessa kalliot ovat killegneissia, seassa n. s. Lavian gneissia; keskiosassa ovat bottniset killeliuskeet vallalla, pohjoisessa granitti, idässä gneissi-granitti ja lännessä porfyriin granitti.

Edelläsitetyistä jitäjistä on kiihteä asutus Tyrväässä epäilemättä vanhin. Tämä onkin luonnollista katsoen Tyrvään asemaan suuren vesireitin ympärillä. Siellä on ollut kalarikkeitä järviä ja niiden rantamilla sojovia keskimaita. Kiihossa ei ole niin suuria vesiä. Valki jitäjän virtaava Kokeväenjoki on ollut hyvin tärkeä ja tarjonnut monta etua ympäröivien asukkaille, mutta luonnollisesti ei niin runsaasti kuin Kiihon vesistö. Mitä

molempiin jäljelläolevien pitäjien tules,
ovat ne siksi syvässä Kokemäenjoen
vesiväylästä, että ne ymmärrettävästi
ovat saaneet asukkaansa vasta myö-
hemmin, sen jälkeen kun asutus jokilaak-
sossa jo oli alkanut tiheta. Tämä lau-
suttuna katsoen siihen merkitykseseen mi-
kä pitäjillä vesireiteillä yleensä on ol-
lut asutuksen leviämiseen.

Paikkakunnalta muistunpannut
vanhat asutustarinatkin viittaavat siihen,
että asutus on siirtynyt näille maille
Kokemäenjoen vesireiteillä pitkin. Näiden
tarinoiden mukaan oli Tyrväässä Kau-
kolan kylässä Saukon talo vanhin näillä
seuduilla. Tyrvään seuduilla on esiintynyt
sanaparisiikin: "Sauko vanhin taloista
ja Kuiskenen kalasta." Samaa aikaa
olisi ollut kuinteätä asutusta lähinnä
Huittisten Karhiniemellä ja toisaalla
jain Rautaveden pohjoispäässä mylly-
lässä Nokkuassa. Karhiniemen isäntä
surmasi Saukon itämyrön suuttuneena
sitä, että tämä oli tehnyt talonsa

Kaukolaa, n. 5 km Vammaskosken etelä-
puolelle eikä kosken pohjoispuolelle,
kuten hän entisen suistussuhteensa
perusteella oli määrännyt. Tyrvään seu-
dulla myös kerrotaan tunnettua lastu-
tarinaa. Toisen sen toisinnon mukaan
Kaukolan kylää lähin talo oli Kokemä-
ellä. Kaukolasta lähti vieraan mukana
lastuja ja joku niistä joutui Kokemäen
asukkaan nähtäville. Tämä lähti etoi-
mään naapuriaan ja löysikin hänet.
Toisen tarinatoisinnon mukaan oli Noh-
kuassa asukas ja sieltä lähti lastu
Kaukolaa. Kaukolan mies lähti Nohku-
aan päin, löysi sieltä asukkaan, ih-
metteli ja sanoi: "Noh". Toinekin puh-
kesi ihmetyksestä huudahtamaan: "Kah".
Näin saivat kylät nimensä. Kaukola
vain muuttui myöhemmin Kaukalaksi,
koska se oli niin etäällä Nohkuesta.

Muut Tyrväältä saadut ammustari-
nat liittyvät kristinuskon tuloon ja ensin-
mäisen kirkon rakentamiseen. Niinpä on
kerrottu, että jirvi yritti heittää Tyrvään

vanhankirkon kellotapulia kivellä Rautaveden vastapäisellä kannalla olevalla Kukkurinvaaralta, kun Uodin kassat naukuivat liian ilkeästi hänen korvissaan, kuten hän lausui. Uoti oli kirkon susjeluspöytä. Kivi leusi kumminkin kellotapulin viereen. — Edelläänimitulla paikalta Vehmaan niemestä käy vedenalainen kivi Kirkkoniemeen. Tämä kivi on myös syntynyt kirkon rakennusaikaan. Piru teki sitä sillakseen aikoen hävittää kirkon, mutta eräs eukko huomasi aikoen ja huusi: „Joko tulee silta valmiiksi?“ Kun asia näin oli tullut ilmi, pysähtyi sillantekotyö. — Kauholan kylän kohdalla koskessa on kalliosaari nimeltä Hiekkasaari, jonka pitäisi olla hiesien tekemä. N. 200 m siitä Tammaskoskelle päin on ~~joessa~~ järvessä kallio nimeltä Hiedenkari, joka on syntynyt hiesien kivilautan vajomisesta. Hiedet nimittäin kuljettivat kiviä kirkon rakennukseen, mutta kukko sattui Naupalan kylässä Tammaskosken

eteläpuolella laulamassa ja koko laut-
ta vajosi pohjaan. — Vanhoja runna-
tarinoitakin on seudulta kerätty. Tyrvä-
vään vanhalla kirkolla asuvat runnat
ovat nimittäin heittäneet n. s. Pajun-
ahon nokkaan siitä olevan nelikulmai-
sen päältä sileän pään. Se on n. 2,5 m
korkea, pienten aluskivien päällä ja
siti sanotaan saarnatuolikoi.

Tyrvään ja Karkun pitäjän raja mää-
rättiin tarinan mukaan verratun yk-
sinkertaisesti. Kummankin pitäjän kirk-
olta annettiin aivan lähtä juokse-
maan toisiaan vastaan ja siihen, mis-
sä he kohtasivat toisensa, oli tuleva
pitäjän raja. Kohtaaminen tapahtui
Paavolan kylässä, jossa nyt on n. s.
Tutervahan l. Kaijan l. Maijan kivi.
Tämän kiven oli joku heittänyt Tiim-
vuorelta aikoen sillä hävittää Karkun
kirkon, mutta ei onnistunut. Kiiden
heitämäksi sanotaan myös Eron kylän
Paavolan talon lähellä olevaa n. 5 m
korkeata kiveä.

Tässä yhteydessä mainittakoon
myös muutamat epämääräiset kummot,
jotka lienevät historiallisen ajan hau-
toja, rakopirtin pohjia tai kirkaita.
Sellaisia on mainittu Tyrväältä Leimi-
älän kylästä Kataran pelloin saarek-
keesta ja Kataran talon Kuktalan torpan
läheltä sekä Varilan kylästä Syyjän
mäkistä n. 200 m Sammaljoen tien suun-
taa mentäessä. Samanlainen on Upe-
rin talosta 3 km Kikkään päin, ~~olevan~~
Kangasmaan torpan kohdalla n. 150 as-
kelta Punkalaitumen talvitietä, tien
vasemmalla puolella.

Epämääräinen on myös u.s. Orimäen
kividiä Kankolan kylän Saukon maassa
n. 3 km kylästä luoteeseen. Se on pienen
kukkulan poikki rakennetta n. 160 as-
kelta pitkä, 1,20 m leveä ja 1,30 m kor-
kea.

Soikea hüdunkiivas mainitaan
ollleen edellämainitulla Hukkasaarella,
mutta olisi koskea perättäessä nä-
vinnyt. Sellainenkin mahdollisuus

Kivikauden löytöjä Tyrväältä.

	Kallua	Lausan	Roismaa	Vehmaa	Joo-Jllo	Evro	Ruokosano	Komero	Kaukola	Vammala	Uusikyliä	Korhala	Vihallala	Leiniälä	Muepala	Saukula	Suhala	Korvola	Ekojärvi	Ketola	Storni	Soinila	Tyrväkyliä	Tapiola	Tunturinkylä		
Tasatalltoja	2	1	3	1	2	1																			3	13	
Talltoja				1									1								1		1			4	
Kourutalltoja	1				1									1	1	1	1									2	10
Poikkikiirveitä		1					1	1	1	2	1	1	1													2	12
Kiirveitä	1			1												1	1		1							1	6
Oikokiirveitä					1				1												1	1					4
Skand. mallina oikokiirv.						1																					1
Vasarakirveitä	1			1										1				1		1						1	6
Veneenmuot. vasarakiirv.				1																				1			2
Tuuria																	1										1
Reikäkiirviä				3										1	1	1	1									2	8
Sotannujia								1																			1
Sekalaisia linskelmia									2														1				3
	5	2	4	7	4	3	1	2	4	4	1	1	2	3	1	3	3	2	1	2	1	1	2	1	11	71	

epäilemättä on, mutta koska ei kukaan
Tyrvään kihlakunnasta mainita varmaa
hüdenkinasta tavatun eikä tämän kiv-
joillaanakaan tietoon ole sellaista tub-
lut, lienee koko juke hüdenkinasta
Tyrväässä turha. Metoista saattaa
löytää monenlaisia kivikassoja, joille
ei löydy varmaa selitystä, mutta joita
ei voi otaksua hüdenkinakirikaan.

Muinaistieteellisesti varmoja todis-
tukia ihmisen oleskelusta nykyisessä
Tyrväässä on sen sijaan ~~muutamasti~~ kivi-
ja rautakanadelta. Kansallismuseon
luetteloiden mukaan tehtystä Tyrvään
kivikautisesta esineluettelosta näkyy
runsaimmin esiintyviä esineitä olevan
taltat (13 kpl.). Näitä seuraavat
lukumäärässä joikkikirveet (12 kpl.), kou-
taltat (10 kpl.) ja reikäkivet (8 kpl.). Sitä-
paitsi on luetteloissa lisäksi taltan
nimellä 4 esinettä ja kirveen nimellä
6 esinettä. Seräseistä esiintyy sitäpaitsi
si luetteloissa vasarakiirveitä (6 kpl.),
veneenmuotoisia vasarakiirveitä (2 kpl.),

oikokirveitä (4 kpl.) ja Skandinaavis-
mallina oikokirveitä (1 kpl.) sekä yksi
tuura. Tämän lisäksi onkin enää mai-
nittavana vain yksi korvakkeinen sot-
nuija ja muutamia epämääräisiä lius-
kelmia kiviaseista.

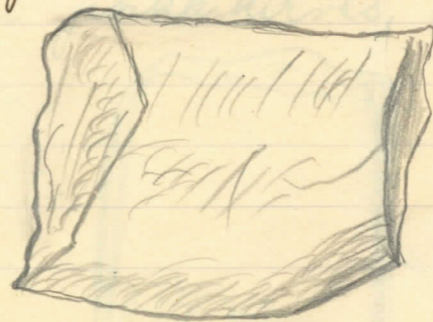
Edelläesitetystä käy selville, että
lajirunsaus Tyrvään kirkkautiissa löy-
dyksissä on verraten pieni. Kaiken kaik-
kiaankhan teäaseita on vain 11 lajia
sikä eri lajien esinerunsauskään (59 kpl.)
ole erityisemmän huomattava. Sekä la-
ji- että esinerunsaudessa voittavat
Tyrvään monet myöhemmin asutuskes-
kuksesta verraten syrjään jääneet met-
säpitiäjäät. Tämä on ehkä selitettäväs-
sä siten, että Tyrvään suhteellisesti
laajat vedet eivät ole houkutteleet
kirkkautiiden ihmistä yhtä paljon kuin
pienemmät metsälammot ja kapeat ju-
rot, jotka ovat olleet silloisille ke-
lastustavoille paljonkin edullisempia.

Tyrvään kirkkautiiden kalustus
osoittaa niillä seuduin liikkuneen

väestön olleen rauhallisissa elinkei-
noissaan työriiviä ihmisiä. Tääsi-
neet, taltat ja kiveet, ovat tavallina
työkaluja käytettyjä pääasiassa venei-
den, metsästyksensäiden ja majan terossa.
Reikäkivien, joita on käytetty neijina
m.m. naakaluja pystytettäessä, verkaton
lukuissa esiintymisen osiolla samaa.
Tarrinaisten sota-aseiden, korvakkeisen
sotamuijan ja kahden veneenmuotoisen
vasarakiveen, esiintymisen osiolla
vain, että väestö ei kokonaan ollut
juolustusaseita vaille tai että jotkut
munkalaiset soturit olivat näillä
mailla samoilleet.

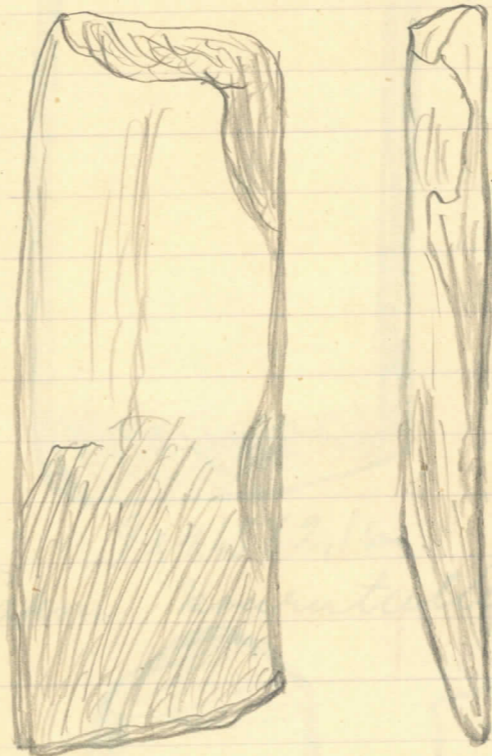
Seuraavassa esitellään muutamia Tyr-
västä löydettyjä kiviaseita. Poikkikiveen
teräpuoli, Uels. mus. n° 5852:2,

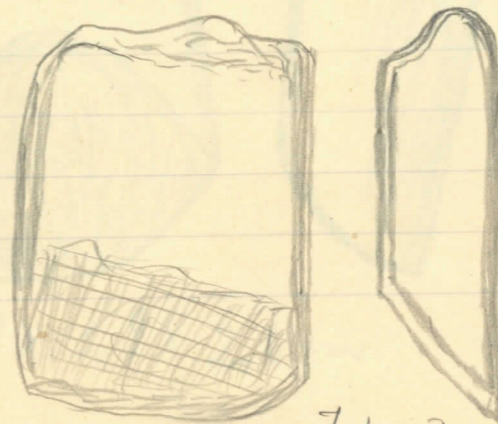
on löydetty Vaasalasta Tyrvään Yhteis-
koulun vierestä maantierumpua tehti-
essä. Poikkikirves, Uels. mus. n° 5852:3,

on löydetty Ranta-
veden rannalta n.
200 m itään Tyrvään
Yhteiskoulusta.

9,7 x 3,75 x 1,15 sm.

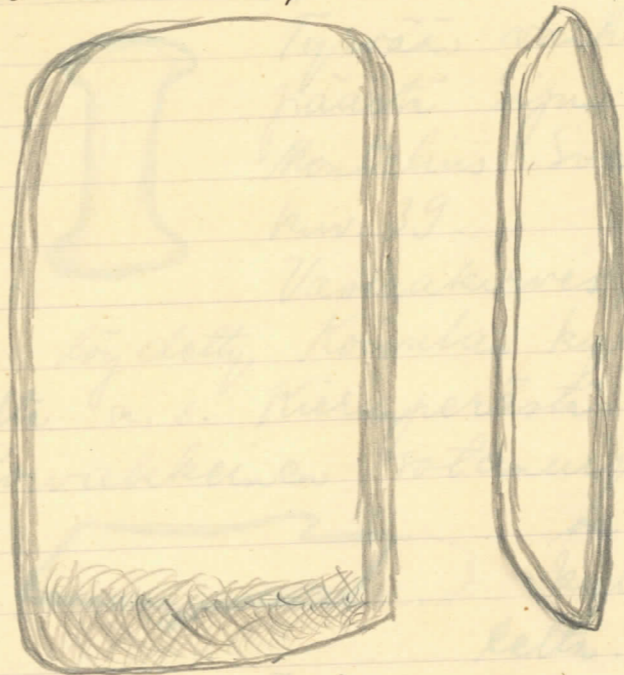
Pieni poikkikirves, Uels. mus. n° 5852:4, on löydet-
ty Lousaan kylästä
Wärmän talon jela-
lost.

7,1 x 3,7 x 1,6 sm.

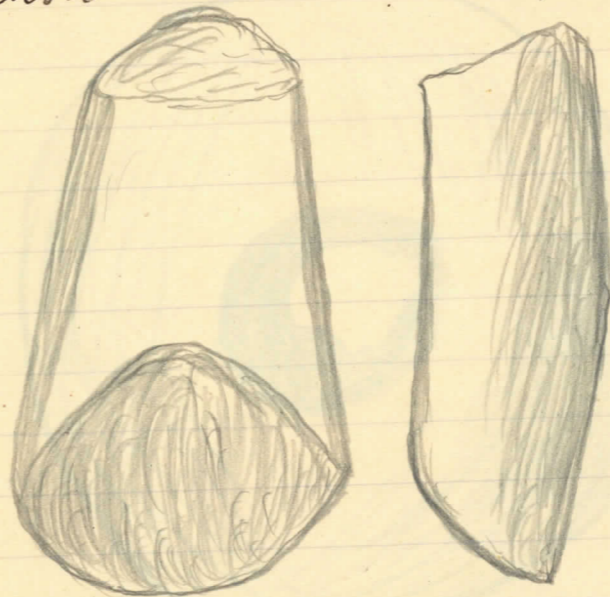

Toikkikirves, Uels. mus. n° 5852:1, on löy-
detty Ruksamon
kylän Kahimalan
talon Niemen tor-
jan jellosta.

9 x 4,65 x 2,1 sm.

Pakou koukutaltta, Uels. mus. n° 5852:6,
on löydetty Kallia-
lan kylän Kaunulan
talou Vanusuo-
misesta jellosta.

8,9 x 3,9 x 2,6 sm.

Vasarakiwes, Uels. mus. n° 2503:3, löydetty
Tyrvään vanhankirkon niemen
päästä Sijin talon alueelta. Vat.
Montelius: Sveriges Fornvid, Atlas k.
kuv. 39.

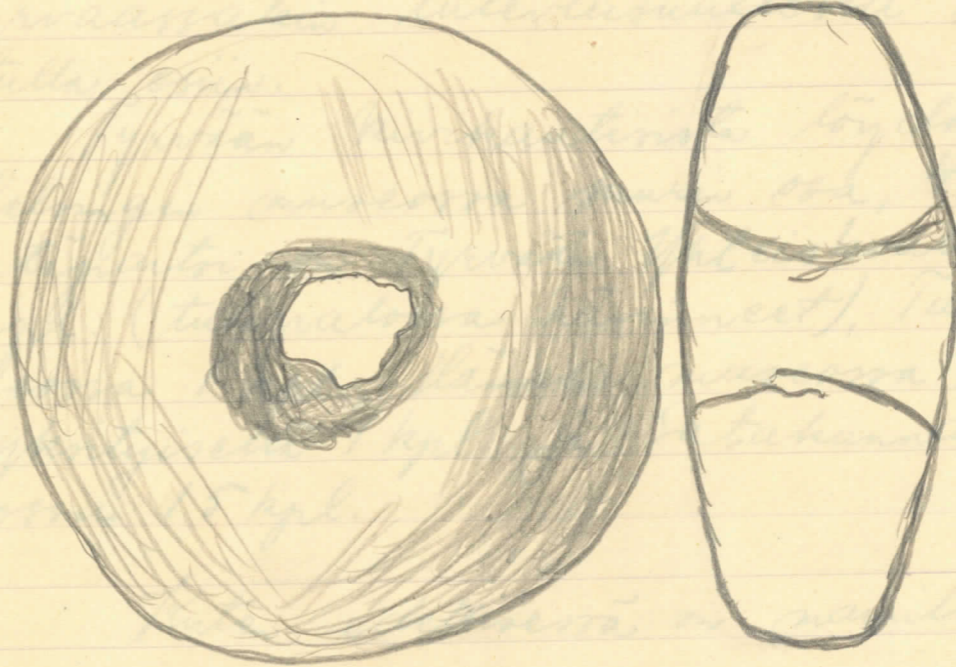

Vasarakiwes, Uels. mus. n° 2525:277, on löydetty
Koivulan kylän Sepän talon alu-
elta n. s. Kierunperästä. Vat. V. Alftertuner 21:5.

Korvakkeinen sotakuiva, Uels. mus. n° 2157:534,
on löydetty Komeron
kylän Piipran talon ala-
elta.

Isä reikäkivi, Sat. mus. n° 212, löydetty
Koivulan
kylästä
Kivirami-
osta.

Reikäkivi, Hels. mus. n° 2456:1, on löydetty
Leiniälän kylän Katsran talon alueelta.
Vrt. V. Alttertöme 27:9.

Tyrvään kirkantiset esinelöydöt
ovat kaikki najalöytöjä, s. o. yksi ker-
palla löydetty eri tahoilta jätäjää,
ilman että löytäjät olisivat osanneet
kunnittää luomistaan löytöpaikkaan
ja sinä mahdollisesti kirkantista asuin-
paikkaa osoittavien seikkoihin. Kirkan-
tisten asuinpaikkojen ilmituleminen riip-
puu suotuisasta sattumasta ja on hyvin
mahdollista että sellainen t. sellaisia
Tyrväässäkin tulevaisuudessa saat-
tulla esiin.

Tyrvään kirkantirista löydöistä on
Helsingin museossa suurin osa, 49 kpl.,
sitäpaitsi on Tyrvään Yhteiskoulussa 2
kpl. (tulipalossa hävinneet), Turun mu-
seossa 1 kpl., Hämeen museossa 1 kpl.,
yhtytysistä 1 kpl. ja Satamakunnan muse-
ossa 15 kpl.

Kuten edellisessä on mainittu, on

Kukka kuulunut historiallisella ajalla
liheisesti Tyrvääseen. Jo esihistoriallisel-
la ajalla kinevät niiden pitäjän asuk-
kaat kuuluneet yhteen. Onhan Tyrvään
asutuskeskuksen luonallisena riistamaana
ollut, paitsi Tyrvään vesistö, myös joku
matka Kokemäenjoen yläjuoksesta, s. o.
nykyisen Kukan alue. Kükasta tavatut
asutustarinatkin ovat samanlaisia ja sa-
moja ^{Kukun} Tyrvään tarinat ja monet niistä
liittyvät muinaiseen Sastamalan kirkon
tarupöytäin. Nämä Vakkalan Jumilan
metsässä on kivi, jossa on luultu näh-
dyn jäätäläisen sormenjäljet. Sastamalan
kirkonkello oli häirinyt jäätäläistä
ja tämä ~~gratti~~ heittä ^{tti} kirkon kivel-
tä, mutta kukko sattui juuri laula-
maan Vakkalassa ja kivi putosi heti
alas kesken lentoon. — Teukkulan
kylän rantakalliolla ~~ole~~ on
hüden rattaapyörän jälki, joka oli
syntynyt hüden siitä ajaessa jokeen.
— Haukkavuorossa lähellä edellistä
paikkaa Ulvin kylässä oli ennen läpi,

jonka sanottiin johtaneen hiltten asu-
toon. - Kilpijoen kylässä Saunakalli-
ossa on keltisajan ihmisen jalan jäl-
ki. - Teukkulassa, kylästä n. 4 km
etelään, on kiviraunis, jota on pidetty
vanhana hautana, koska sieltä on löy-
detty isokokoinen luu. Tämä kivirau-
nis on suurista lohkeista ja lienee
luonnonmuodostuksia. - Edelläpuheena
ollut vierinkiviharju, l. kuten seudulla
sanotaan hietakangas, on muodostunut
jättiläisen kantoessa riekkasakkiä,
jonka pohjassa on ollut keikä. -
Takopiiriltä on n. m. Vakkalan Sipilän
metsässä. Samoin Raukkon metsässä
n. s. Raukkonvuorella on kertomuksen
mukaan isonvihan aikana Raukkon
siltoinen aateliskouva majailnut ja on
majan paikkaakin vielä viime aikoina
näytetty.

Kivikauden esineitä on Kükasta
löydetty yhteensä 41. Suurin määrä
näistä on tasatalltoja (13 kpl.) kuten
Tyrväässäkin. Kükassa tasatalltojen

Kivikauden löytöjä kirkasta

	Uuspaninmäki	Tala	Vähä-Jylhä	Kumajärvi	Kirkonkylä	Kumaha	Koppalainen	Glypkölä	Kukunntala	Törnala	Ullvi	Tenkula	Ruostala	Tunturaton kylä	
Tasatalltoja	4	1		2					1	1	1	2	1		13
Talltoja						2									2
Kourutalltoja	1			2	2					1					6
Karjal. kourutallt.	1														1
Oikokirveitä	1	1											1		3
Kirveitä				1		1									2
Skand. mall. oikokirv.					2		1						1		4
Poikkikirveitä		1													1
Vasarakirveitä						1									1
Ven. muut. vasarakirv.						1							1		2
Kivikuokkia							1								1
Reikäkiviä	1										1				2
Kovasiimia												1			1
Eril. kauhelmia						2									2
	1	7	3	3	6	4	4	1	1	2	2	1	2	4	41

Kivikauden löytöjä

	Uusperintuomi	Tala	Vähä-Jää	Kumajärvi	Kirkonkylä	Kumak	Kummassalo
Tasatalltoja	4	1		2			
Talltoja							2
Kourutalltoja	1			2	2		
Karjal. kourutallt.	1						
Oikokirveitä	1	1					
Kirveitä				1			1
Skand. mall. oikokirv.					2		
Poikkikirveitä		1					
Vasarakirveitä						1	
Ven. muut. vasarakirv.						1	
Kivikuokkia							1
Reikäkiviä	1						
Kovasiimia							
Eril. katkelmia						2	
	1	7	3	3	6	4	4

lukumäärä on suhteellisesti suuri toisiin verrattuna, sillä toiseksi suurimman ryhmän muodostavat kourutallat (6 kpl.). Skandinaavilaismallisia oikokirveitä on 4, oikokirveitä 3 ja muita esinelajeja vain yksi t. kaksi kappaletta kutakin.

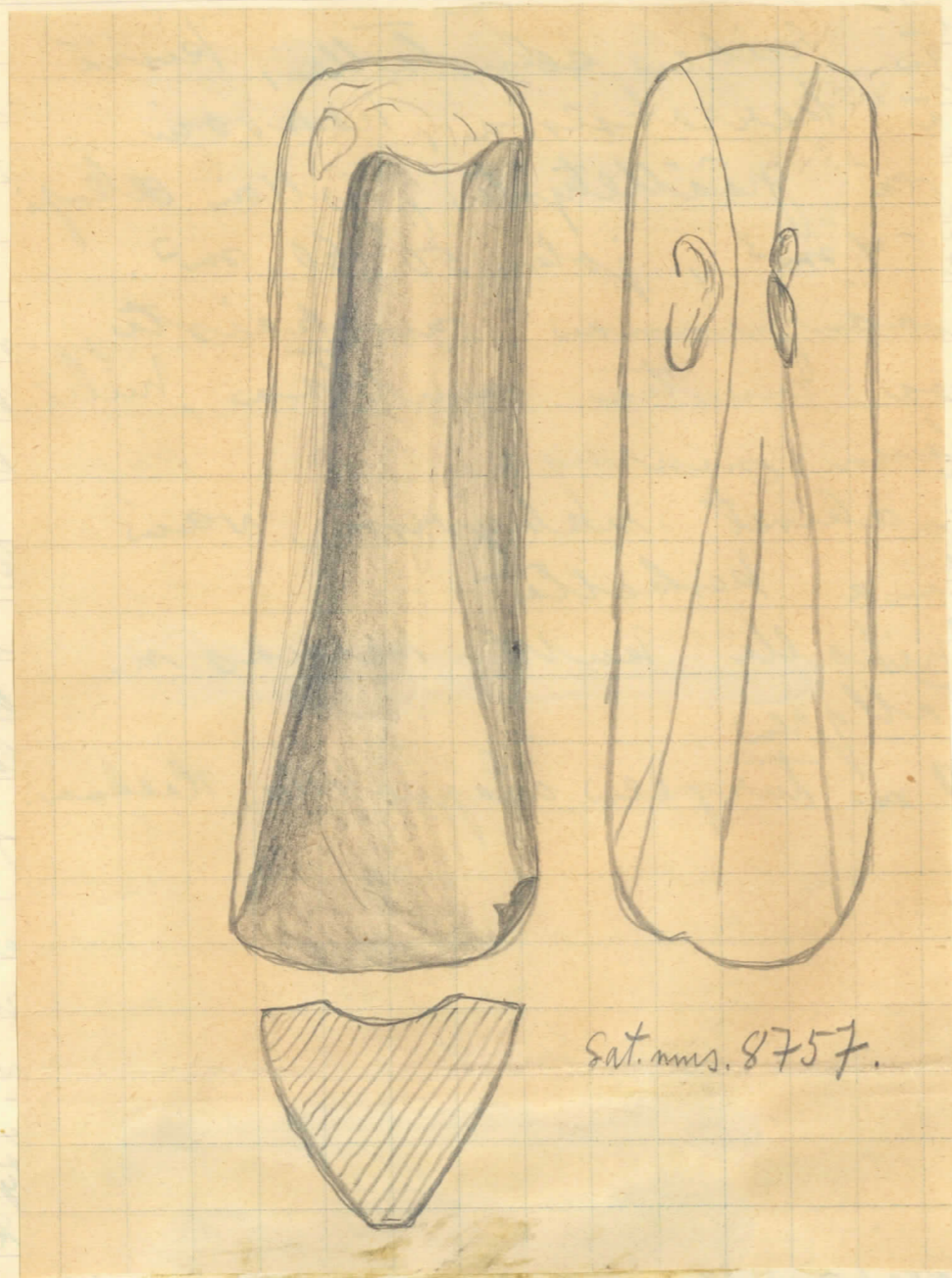
Teräseitä on Kükästä 36 kpl. edustavien yrtätoista lajia kuten Tyrväässäkin. Vertaukseen Tyrvään löytöihin mainittuun poikkikirveet poikkikirveet ja reikäkivet, joita Kükästä on vain yksi kappaletta kumpiakkin, mutta Tyrväästä 12 ja 8. Kummassakin pitäjässä esiintyy 14 eri esinelajia, mutta Kükästä on löydetty kivikuokkia 2 kpl., kovasiimia yksi ja yksi karjalainen kourutallat, joita ei ole löydetty Tyrväästä. Sitä vastoin ei Kükästä ole saatu yhtään tuuraa eikä sotamuijaa, joita Tyrväästä on yksi kappaletta kumpiakkin lajia.

Kuten jo mainittuun muodostava tasatallat huomattavimman esineriikmän Kükän löydoistä. Tasa- ja kouru-

taltoja on Kiekasta yhteensä 46,3% ko-
ko pitäjän esinemäärästä vastaavan luvun
ollessa Tyrvään löydoissä 32,4%. Tämä
asianlaista saattaisi antaa sille otak-
sua, että Kiekka muodosti etupäässä
metranriistan pyydytysalueen, veneiden
tehoa ja majain rakentamista (vt.
poikkikivien ja keikäkivien vähyys)
ei sillä paljoa esiintynyt. Kinaan
kirikautisen asuinpaikan Kiekasta on
tri kiljo löytänyt Vähän-Jillon jokelan
talon jikamaalta n. 1½ penk. Kokemäen-
joesta itään. Paikka, jossa asuinpaikka
on todettu, on ollut kuiva hiekkamäki
ja sen ympärillä idässä ja etelässä
järvi, joka nyt on kuivunessa ja kyn-
netty pelloksi. Löytoinä siellä on saa-
tu 2 oikokivestä. Muita esineitä
Vähästä-Jillosta on poikkikivies ja tasa-
tella, sitäpaitsi on Vähän-Jillon kansa-
koululla siltä seudulta löydetty kivies.
- Toisen seutu, josta on tehty use-
ampia löytojä on Talankylä Kiekan
etelärajalla Kokemäenjoen oikealla

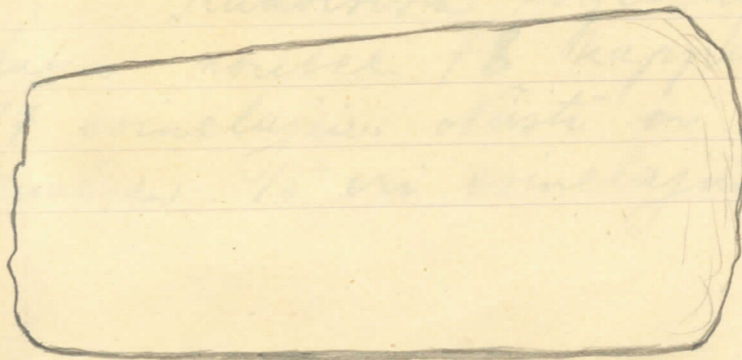
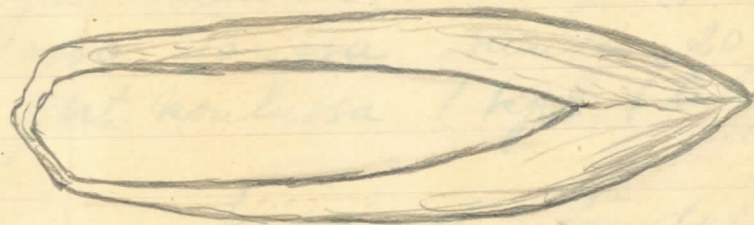

Sat. mus. 8757.

rannalla. Sieltä on peräisin 4 tasa-
tallta, joista yksi on niitakiveä
Kirikkouumen tyyppinen, sekä 2 kouu-
tallta, joista toinen on karjalais-
tyyppinen Runuksen kivilajia, joikkil-
kaus kolmis, löydetty n. s. Vahmo-
ojasta Kiihan ja Keikyän rajalta.

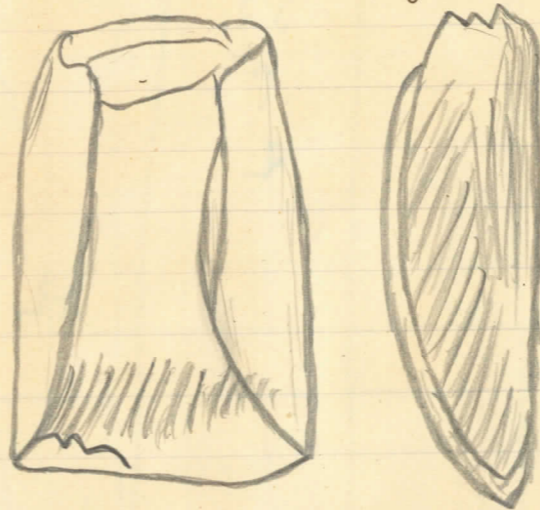
Lukuumattomasti Vähän-Illon asuin-
paikkaa ovat Kiihan löydötkin hajana-
isia esinelöyöjä. Seuraavassa esitellään
koon muutamia Kiihan aseita: Venäjän-
karjalainen kourutallta, Runuksen vabri-
lajia, Sat. mus. n. o 8757, löydetty Ja-
Sankytän Vahmo-
ojasta Kiihan ja Kei-
kyän rajalta. — Skandinaavis-
mallinen pikakirves, Sat. mus. n. o 496, löydetty

Hlykkölän kylän
Hlykkön talon
alueelta.

Samana tyyppiä kuin edellisen ovat
Sat. mus. n° 457, löydetty tuntematto-
masta paikasta Kihasta ja Sat. mus.
n° 2233, löydetty Kirkonkylän Kestin
talon jellosta. — Tasatalta, Sat. mus.
n° 213, on löydetty Kulmuntilan Lauviken
talon jellosta.

Kiikan kivikautista esineistä on Helsinki-
n museossa 20 kpl., Satakunnan muse-
ossa Porissa samoin 20 kpl. ja Tyrvään
yht. koulussa 1 kpl. (tuhkassa hävinnyt).

Kiikoinista löydettyjen kiviesineiden
luku nousee 78 kappaleeseen edustain
17 esinelajia. Näistä on teräaseita 70 kpl.
kummuun 15 eri esinelajiin. Jos vertaa

Kirikauden löydyksiä Kikkorista

	Janesniemi	Kirkkoja	Kinnajärvi	Kirkoneni	Kulmuntie	Vahkala	Leikkuri	Niemelä	Jaara	Kuoruma	Menni	Tymnisto	Kongisto	Rautu	Tuntentorin kappeli

Tasatalltoja	1	2		1			2		4	6		1			6	23
Talltoja				1												1
Pohjal. tasatallt.		2		1					3	2					1	9
Kourutalltoja		2	1					2	3	1	2		1		1	13
Pohjal. kourutallt.					1											1
Oikokirveita	3		1	1						2						7
Poikkikirveita			1	1						1					2	5
Kirveita				1		1			1							3
Stand. mall. kirveita								1								1
Pohjal. kirveita										1				1		2
Ven. muut. vasarakirv.									1	1						2
Kovasimia		2								1						3
Kehdonjalaskuokkia								1								1
Tuuria								1								1
Kiripuria				1												1
Reikäkiria				1											2	3
Oril. liuskelmia															2	2
	1	11	3	8	1	1	2	5	13	15	2	1	1	1	14	78

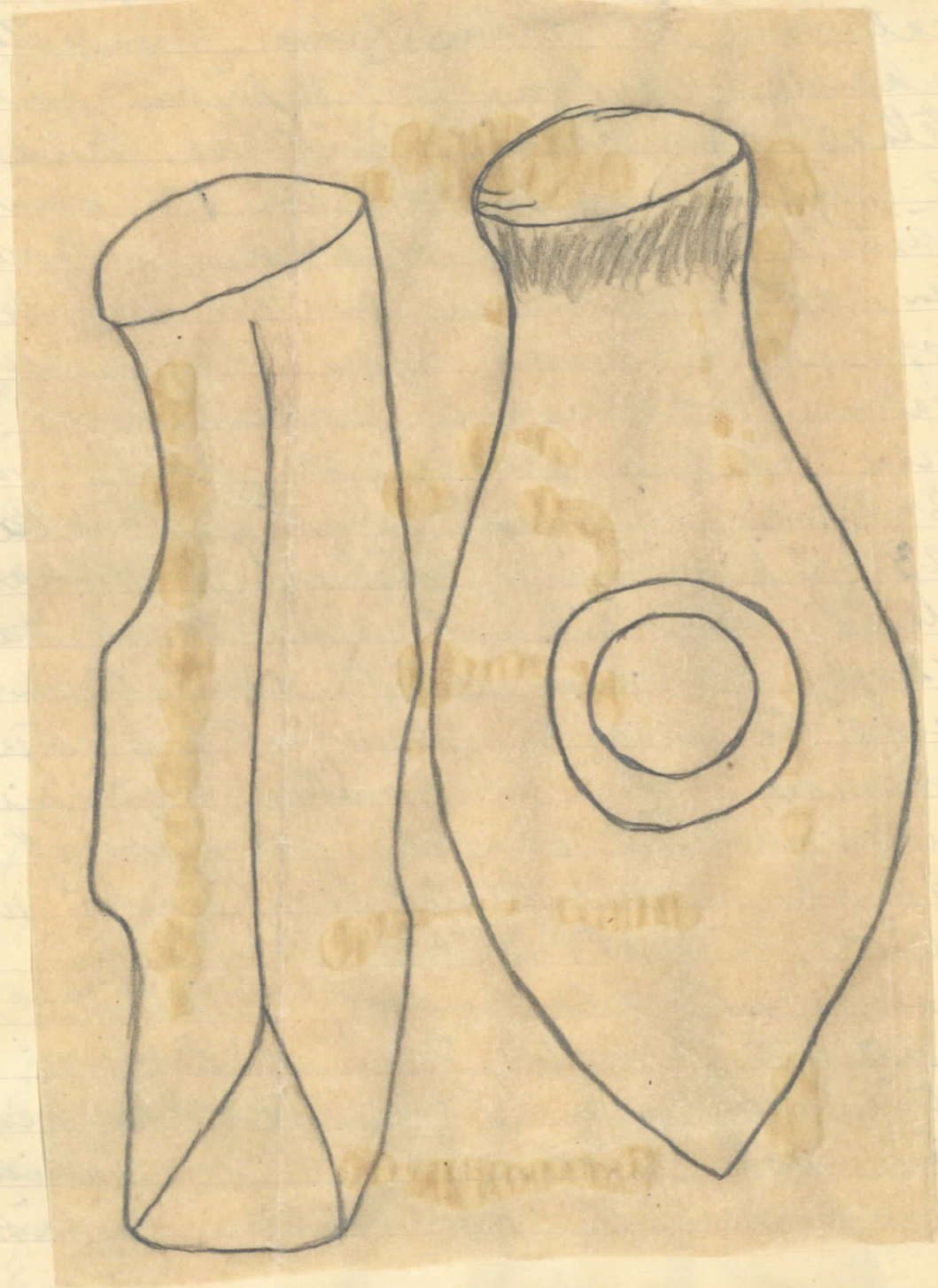

	Jamesniemi	Kuikka	Kuikka	Kuikka	Kuikka	Kuikka
Tasatalltoja	1	2		1		
Talltoja				1		
Pohjal. tasatallt.		2		1		
Kourutalltoja		2	1			
Pohjal. kourutallt.					1	
Oikkikirveitä		3	1	1		
Poikkikirveitä			1	1		
Kirveitä				1		1
Skand. mall. kirveitä						
Pohjal. kirveitä						
Ven. muut. vasarakiw.						
Kovasiimia		2				
Kehdonjalasluokkia						
Tuuria						
Kivipuria				1		
Reikäkiviä				1		
Eril. liuskelmia						
	1	11	3	8	1	1

Kirika

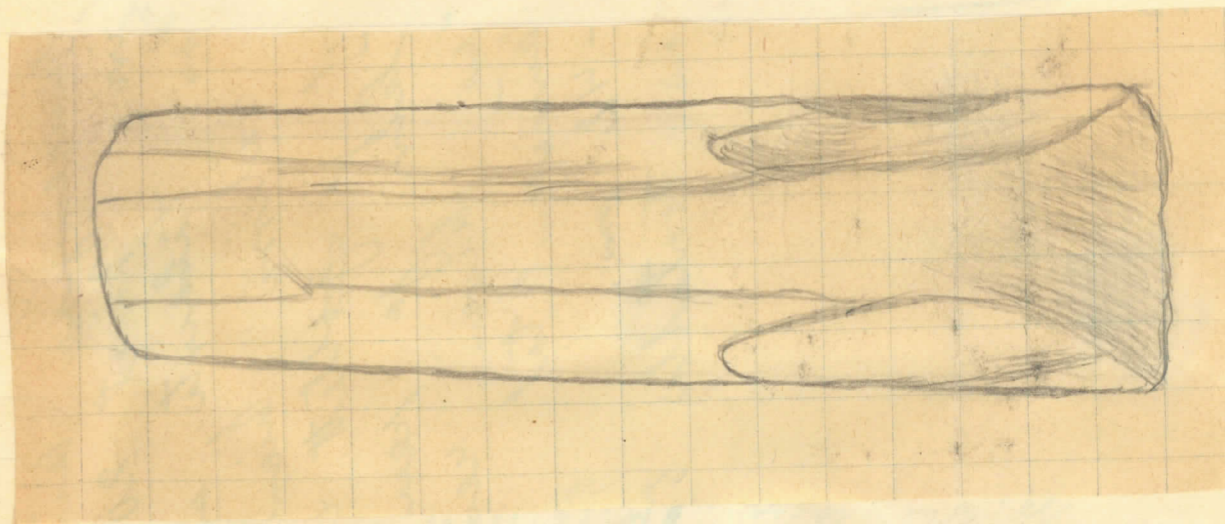
näitä esinmääriä Tyrvästä ja Kuikasta saatiinkin, on vertausluku huomattavasti Kuikkoisten eduksi. Jos pitäjän pinta-ala otetaan perusteeksi, kättäkin Kuikalle 38 esinettä ja Kuikoiselle 13 esinettä. Tästä saattaisi vetää sen johtopäätöksen, että Kuikoinen on kirikaudella saanut erityisen hyvin ihmisen asuttavaksi, nähtävästi kalastukseen sopivien pienten järvien ja jokien vuoksi. Erityisen runsaasti esiintyy tasatalltoja (23 kpl.), jotka Tyrvässä ja Kuikassakin olivat lukuisimmat, sekä kourutalltoja (13 kpl.). Yhteensä näitä esineitä on 50,7% koko teräseiden määrästä. Erityisen huomion vetää Kuikkoisten löytöihin pohjalaismalliset esineet: pohjalaiset tasatalltoja (9 kpl.) ja kourutalltoja (1 kpl.) sekä pohjalaiset kirveet (2 kpl.). Varmaankin on pohjoisesta käsin ollut Kuikoisiin läheyyttä, mutta tämä yhteys ei näytä ulottuneen Kokemäenjoen vesistöön asti. Huomattavin löytöpaikka Kuikoisissa on Kuorsumaan kylässä

Tur. hist. mus. n° 222.

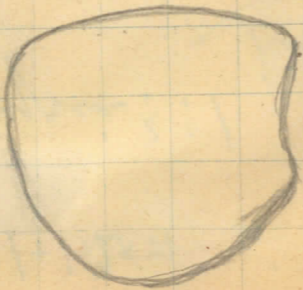
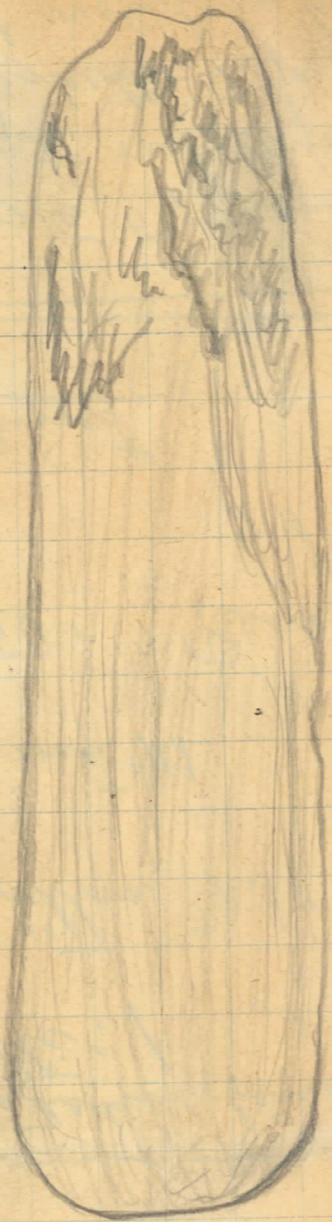
Koivulan torpan jello, josta on löydetty
n^ot 8683-8689, nimittäin 4 tasatalt-
taa, 2 pohjalaista tasatalttaa, yksi
pohjal. leveä kirves ja yksi oikokirves.
Yksityisesineistä huomattavin on Kuorsu-
maan Jaakkalan torpan jellosta löy-
detty selkäsuumalla varustettu veneen-
muotainen vassarakirves, hyvin kauniste-
tekoa leveine reikä- ja kantahuljoi-
neen. Se on tehty kienosta diabaa-
sista, säilytetään Turun museossa n^olla
222. Muista ja kiskoista löydettyistä
aseista esitellään seuraavat:
Pohjalainen tasatalttamunna, Sat.
mus. 1129, löydetty Jaaran kylän
Lehtimäen talon alheelta.

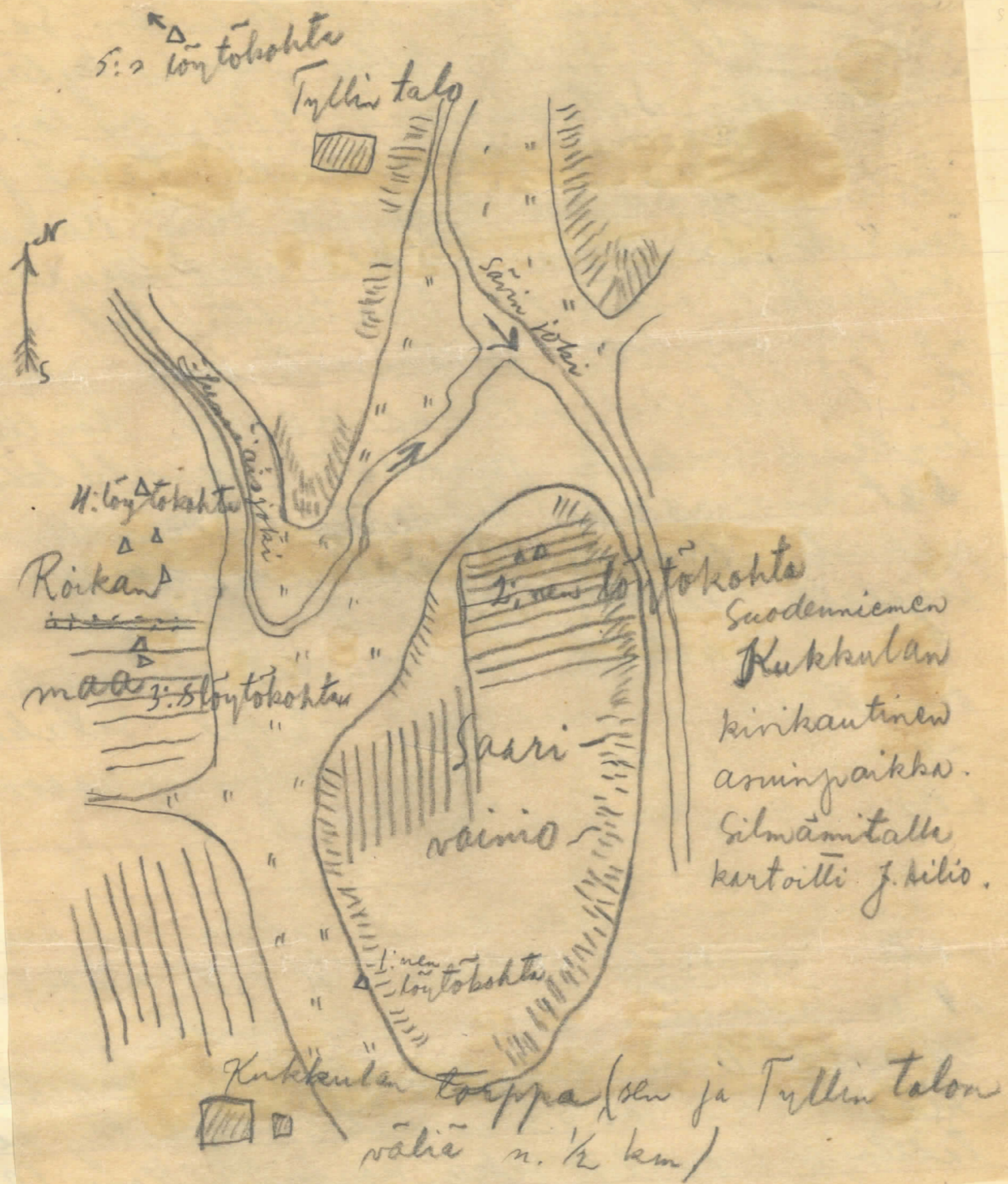
Sat. mus. 7074.

Samaa tyyppiä kuin edellinen on Sat.
mus. n° 377, löydetty Jaaran kylästä.
- Tuura, Sat. mus. n° 7074, on löydetty
Koivuniemen talon pel-
lost. - Samaa tyyppiä kuin Kiikan
esineiden joukossa n° 213 ovat seuraavat
Kiikoisten esineet: Tasatalta, Sat. mus.
n° 409, löydetty tuntemattomasta paikas-
ta. Tasatalta, Sat. mus. n° 440, löydetty
tuntemattomasta paikasta. Tasatalta,
Sat. mus. n° 441, löydetty tuntemattomasta
paikasta. Tasatalta, Sat. mus. n° 382,
löydetty tuntemattomasta paikasta.
Kiikoisten kivikauden esineistä
on Helsingin museossa 22 kpl., Satakun-
nan museossa 56 kpl., Turun museossa
1 kpl. ja ykriteiseltä 1 kpl. -

Suodenniemeltä on kivikauden esi-
neitä löydetty yhteensä 61 kpl. kuuluen
14 esinelajiin. Teräaseita niistä on
44 kpl. 11:stä eri esinelajista. Suoden-
niemeltäkin on runsaasti löydetty tsa-
talloja (14 kpl.) sekä kourutalvoja (8 kpl.).

Nämä esineet tekevät 50% koko jiti-
 jän teräseiden määrästä. Muista terä-
 aseista herättävät huomiota n. s. kaksois-
 taltat, joita on 4 kpl., nimittäin 3 kpl.,
 joissa toisessa päässä on koumu-
 toisessa tasaterä, ja yksi kaksoistasatalla.
 Pohjalaismallisia teräseitä ei ole Suo-
 denniemellä niin runsaasti kuin Kii-
 kussa, vain yksi tasatalla. Yksi koumu-
 talla on punuksen vuorilajia. Huomatta-
 va ja harvinainen esine on lähemmin
 tuntemattomasta paikasta löydetty
 lehtimäinen keihäänkärki sädekirvilius-
 kelta. Muodoltaan se on kuten Kilion
 Wohnplatzjunde I kuv. 34. - Suodenniemel-
 lä on huomattava Kukkulan kirkkau-
 tinen arinpaikka, jonka tri kilis on
 tullut ja kartoittanut. Se on Tyllin
 talon ja Kukkulan torpan välissä n. s.
 Roikantmaassa, Sävi- ja Lumiaisjoen
 yhtymäkohdassa. Kulltuurikerros ei
 tosin tässä ole vahvempi kuin n. 1 dm.
 Esineitä on siellä löydetty ja kokoel-
 mien joutunut yksi kirves ja yksi kovasin.

Kirikauden löytöjä Suodenniemeltä.

	Kuikonkylä	Kuivonkylä	Kittilä	Roikanaa	Tajuniemi	Suodenniemen kylä	Eskola	Kouraniemi	Täinä	Sävi	Leppälampi	Lahdenperä	Koivuniemi	Tajale	Jalkarab	Päräkylä	Märkätaipale	Tunturimaton kylä		
Tasatalltoja	1	2	1	4		1					4	1	1	1	1			5	14	
Talltoja			2															1	3	
Kahsoistalltoja					1										1			2	4	
Kourutalltoja	1	1	1			1		1										3	8	
Pohjal. tasatalltoja																		1	1	
Kirveitä		1		1	1				1										4	
Oikokirveitä		1			1		1				2	1						1	7	
Poikkikirveitä	1	1									1								3	
Skand. mallina kirveitä																		1	1	
Vasarakirveitä																		1	1	
Ven. must. vasarakirv.									1										1	
Reikäkirviä	1		1	1					2		1					1	2	3	12	
Kovasiimia				1															1	
Keihäänkärkiä																		1	1	
	4	6	5	3	3	1	2	1	1	3	3	3	1	1	2	1	2	19	61	

Ilmoitusten mukaan on sieltä myös n. 30 v. sitten löydetty Lumiaisien talon alueelta 2 kiviastetta, jotka ovat joutuneet hukkaan. Samoin on Lumiaisjoen varrelta löydetty iso kirves Työlin nevestä sekä Lumiaisjärvestä yksi juinen nyrkimällä tehty runki.

Suodenniemen kirkon esineistä esitelläköön seuraavat: Tasatalta, sat. mus. n° 549, löydetty lähemmin tuntemattomasta paikasta, on samaa tyyppiä kuin Kukan esineissä n° 213. Samaa tyyppiä on tasatalta, sat. mus. n° 567, löydetty lähemmin tuntemattomasta paikasta. - Reikäkivi, sat. mus. n° 552, löydetty lähemmin tuntemattomasta paikasta, on samaa tyyppiä kuin Tyrvään esineiden joukossa n° 213. Samaa tyyppiä on reikäkivi, sat. mus. n° 547, löydetty lähemmin tuntemattomasta paikasta.

Suodenniemeltä löydettyistä esineistä säilytetään Helsingin museossa 27 kpl., Satokunnan museossa 31 kpl. ja Länneen

- Tasataltoja
- Taltoja
- Kaksoistaltoja
- Kourutaltoja
- Pohjal. tasataltoja
- Kirveitä
- Oikokirveitä
- Poikkikirveitä
- Skand. mallisia kivi
- Vasarakirveitä
- Ven. must. vasarakir
- Reikäkiviä
- Kovasiimia
- Keihäänkärkiä

(Handwritten notes and calculations on the left page, including lists of items and numbers)

123
 10
 213
 30
 243

17+14+9+3+9+7+8+3+18+18+17+1+33+8+5+2+1+

2+2+9+3+9+4+7+

9+2+7+8+2+9+9+

9+2+2(Lunt)+9+9+9+

9+4+

1+1+5+10+

museossa 3 kpl. - Esitellään lopuksi
 taulukon muodossa eri esinelajien esi-
 syntyminen nyt puheenaolevissa jita-
 jissa.

Kivikauden löydöt Tyrvästä,
 Kivikasta, Kivikoinista ja Suo-
 deniemeltä.

	Tyrvä	Kivikasta	Kivikoinen	Suodeniemmi.	Yht.
Tasatalltoja	13	13	24	14	64
Kourutalltoja	10	6	12	8	36
Talltoja	4	2	2	3	11
Kaksoistallt.				4	4
Karjal. kourutallt.		1			1
Pohjal. tasatallt.			9	1	10
" kourutallt.			1		1
Poikkikirveitä	12	1	4	3	20
Kirveitä	6	2	3	4	15
Oikokirveitä	4	3	7	7	21
Skand. mall. oikokirv.	1	4	1	1	7
Pohjal. kirveitä			2		2
Vasarakirveitä	5	1		1	7
Ven. muut. vasarakirv.	2	2	2	1	7
Kivikuokkia.		1			1
Kehdonjaloskuokkia			1		1
Tuuria	1		1		2
Sotamuisia	1				1
Reikäkiviä	8	2	3	12	25
Kiripuria			1		1
Keihäänkärkiä				1	1
Kovasimia		1	2	1	4
Eril. liuskelmia.	3	2	4		9
	71	41	79	61	252

Edelläesitellyjen kiviesineiden aineksesta on vain harvoin luetteloissa tarkemmin mainittu. Vain 51:sta esineestä on mainittu kivilaji, tämän lisäksi muutamissa tapauksissa joku huomautus kiven väristä, mikä ei anna selvää käsitystä kivilajista. Mainituissa tapauksissa esiintyvät aineksena seuraavat kivilajit:

Taulukko
kiviesineiden aineksesta.

	Reikäkivet	liivit	Pohjal. kivet	Koumutalut	Tasatalut	Oivokivet	Talut	Keihäänkärjet	Ven. must. vasarukiv.	Toikkukivet	
Granullia	1	12									2
Gneissia	5		1								6
Küllegneissia				1							1
Erupt. vuorilajia				3	6	5					14
Liitakiveä	1				1						2
Sädekviliusketta				2	7	2	1	1			13
juovikasta saviliusketta				1							1
Külleliusketta					1						1
Liusketta					1	1	1				3
kuuksen vuorilajia				2							2
Diabaasia.					1				1		2
Olivinidiabaasia										1	1
Massälpäporfyria					2						2
Uralilaista porfyri.					12						1
	7	1	1	9	20	8	2	1	1	1	51

Kuten edellä jo on tullut esitetyksi, ei puheenaolevista pitäjistä voi osoittaa varmoja pronssikautisia muistomerkkejä. Ne muutamät kiviröykkiöt, joita seudun ihmiset metristä osoittavat ja pitävät ihmisten tekeminä, saattavat hyvin olla ihmisten tekemiä, mutta tuskin pronssikautisia. Osa niistä varmaankin on tehty jotakin käytännöllistä tarvetta varten, osa on luonnon muodostuksia. Niinpä Kikassa n. s. Ylistenjärvenmaassa on sellainen m. m. 3 km Ylistenjärvestä länteen lähellä Palomäen torppaa. Toinen on Kaistin metsässä Koiruniemen torpasta n. 100 m länteen, myös Ylistenjärvenmaassa. Se on rikestiivistä kivistä tehty, $5 \times 5 \times \frac{1}{2}$ m, reunoilta on verraten isoja kiviä, joita tuskin yksi mies jaksoo nostaa. Tästä luultavimmin päin n. 3 km kuuluu Lahonäntun maassa olevas samanlainen. Edellä on jo mainittu Kikasta lähellä Teukkalan kylää oleva röykkiö, josta on löydetty

leen. Edellä on myös mainittu muuta =
mia jakopiirittien rajoita nähtävästi
Ison vihan ajoilta.

Löydöt rautakaudelta kuvasta =
vat selvästi künteen asutuksen leviä =
mistä juheenaolevalla alueella. Niistä
käskee ilmi, että asutus rautakaudella
on ollut vahvin niillä seuduilla, missä
vieläkin on tunnetusti näiden seutu =
jen voimaperäisin asutus, nimittäin
Kokemäenjoen varrella, Tyrväis =
sä ja Kükassa. Tyrvää on rautakau =
den kalmistoista hyvin rikas, rikkain =
ja maassamme; Kükasta ei sitä as =
toin ole kalmistoa tavattu, vaikka
sellainen on epäilemättä ollut ainakin
nykyisen hautausmaan paikalla ja hau =
tumaata tehtäessä hävinnyt. Kus =
mattarimmat Kükän rautakauden esi =
neistä on sieltä löydetty. — Tyrvään
koko rautakautisten esineiden luku =
määrä on 191, niistä on metalliesi =
neitä 123 ja pronssi-, savi- t. lasihelmiä

45. Kükasta löydettyjen rautakan-
tisten esineiden lukumäärä on 33, jois-
ta metalliesineitä on 30. Mutta jos Tyr-
vään metalliesinemäärtä otetaan pois
lukuosat epänääräiset katkelmat, jää
jäljelle vain 79 kpl. Jos löytöjen luku-
määrän pitäisiinne arutuksen vahvuutta
kuvastavana, pitäisi Kükasta olla esineitä
42. Tämän mukaan ja katsoen etenkin
Tyrvään kalmistojen lukuisuuteen, joista
seuraavassa tulee puhe, olisi Kükka
rautakaudellakin ollut huomattavasti
heikommoin asuttu kuin Tyrvää. Mitä muu-
hin nyt puheena oleviin pitäjän Kükkoisiin
ja Suodenniemeen tulee, ei niissä rau-
takaudella ole ollut kuintäätäkään asutus-
ta. Ainakaan ei sitä voi osoittaa tähän-
asti ilmitulleiden löytöjen perusteella,
sillä Kükkoisista ei tunneta yhtään löy-
töä rautakaudelta eikä Suodenniemeltä.
Kään kuin yksi soikea tuluskivi, Mou-
hijärven rajoilta löydetty. Tämä osoit-
taa, että nykyisen Kükkoisen ja Suoden-
niemen silloiset erämaaseudut eivät

edes olleet mitään metsästäjain ihanne-
maita.

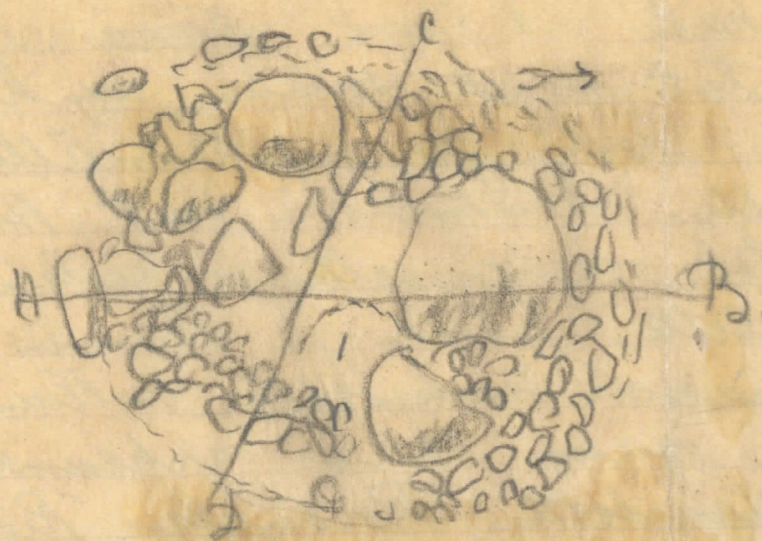
Tyrvään huomattavimmat rautakau-
tiset kalmit ovat Liekoveden kahden
puolen, toisaalta Roismalan kylässä
Liekoveteen justavällä niemellä järven
itärannalla, toisaalta Kaukolan kylässä
Liekoveden länsirannalla, siinä missä
venistö muodostaa Kaukolan korkean ja
muuttua Kokemäenjoeksi. Roismalan nie-
mi on muodostunut maankohoamisen
seurauksena järvessä olevista saarista.
1700-luvulla pääsi saarille mantereelta
vain ratsain kuivana. Tämän niemen
kärjessä olevan Ristinmäen torpan isäntä
kehtoi, että vanhaan ihmisten juurien
mukaan joutui niemi viime vuosisadal-
lakin tulva-aikoina saareksi. Tämän
voi todeta seutua tarkastamallaakin, sil-
tä niemen kannas on sangen alavaa
maata, vaikka nykyään enää tulva-
harvoin paikalla viljelyksille vahin-
koa tekee. Muut huomattavat kalmis-
tot ovat Tyrväänkylässä Ryssän talon

jollolla, Nuupalan kylässä, Rautajoen
kartanon alueella ja Vammalassa sep-
jä Saikan tontilla ja sitä lähellä
Kävelykatu n° 3:ssa. ~~Nämä~~ Tyrvään
kalmiot ovat osittain vanhemmalta,
osittain keski- ja myöhemmältä rauta-
kaudelta. Kaakolassa ovat Pla-Knaapin
kalmiot vanhemmalta ja keskiseltä kau-
takaudelta, Juvelan ja Vänniän kalmiot
pääasiassa keskiseltä, osittain myöhem-
mältä, osaksi ehkä vanhemmaltakin
rautakaudelta. Roismalan Ristinään
kalmiota on alettu käyttää jo 300-400-
luv. asti, Torran kalmiota on keskiseltä
kaudelta. Vammalan kalmiot Saikan
tontilla ja Kävelykatu 3:ssa ovat keski-
seltä rautakaudelta.

Tyrvään kalmiota on tieteellisesti
tutkittu, vaikka myöhemmällekin tutki-
mukselle on tahdottu jättää havainto-
mahdollisuuksia ja siksi osa kalmi-
toista on jätetty koskemattomaksi.
Näinpä prof. Rinne on toimittanut
kaivauksia Roismalan Ristinään kal-

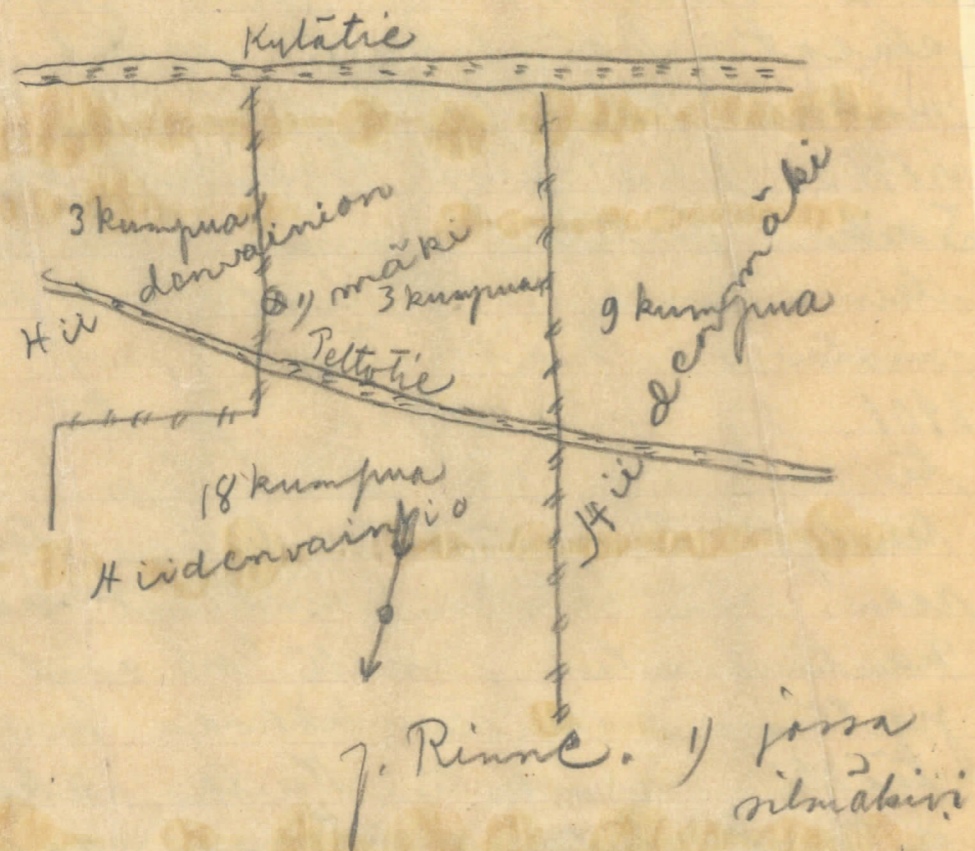

1 kumpu.

Kumpunkauden läpileikkaukset
Rovonmäen Ristinmäestä.

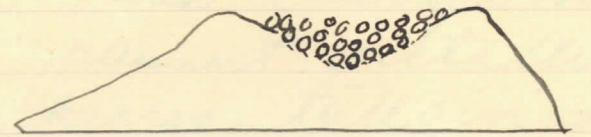
mistossa, Kaukolan Ala-Knaapin järvi-
naassa ja Vänniän riihen edustalla
v. 1903, Ryssän Hiedenvainiossa v. 1904-05
sekä valokuvannut ja kartoittanut
alueet. Prof. Tallgren on tehnyt tutki-
mukia Kaukolassa Vänniän jihatalla
v. 1913 sekä ^{prof.} Veckman Kaukolassa,
Jaikan tontilla Tammalassa 1911 ja Hii-
denvainiossa 1909. Rautajoen polttokal-
miston on kartoittanut prof. Heikel
1901. — Suuri osa Tyrvään kalmistois-
ta on ^{naimelajin} kumpunkautoja. Ne ovat
tehdyt tavallisesti toinen toisensa vie-
reen, niin että on syntynyt kokonaisia
kautumaita. Päättä ne ovat nurmen
peittämiä, mutta kohoaa kiviä sieltä
täältä nurmesta. Niiden rakenteesta
antavat tutkijain topogr. arkistoon
jättämät kertomukset selvän kuvan.
^{Maailman} Kertomusten mukaan kumpujen koko suu-
restu vaihtelee, korkeus muutamista
sm:istä 2 m:iin ja halkaisija 4 m:stä
20 m:iin. Usein kumpu on koottu
polttoravion päälle, niinpä Ristinmä-

Kahtaluonnos
 Tyrvään kylän Rysän talon
 rautak. kaivostoalueesta.

essä on erään kunnan pohjalla ollut
 3 maakiveä, joiden välissä on ollut
 rovi. Prof. Rinne kertoo tutkimuksis-
 taan Rysän Hiiidenrauniossa seuraavaa:
 "Lautarauniot, joita laskin kaikkiaan
 33, vaihtelevat täällä sekä laajuudel-
 leen että korkeudelleen ja ovat ra-
 kentteeltään maasekaisia kivikumpuja,
 useimmat suuren silmäkiven ym-
 rille koottuja. Yhdessä kunnussa
 on silmäkivi suurimmaksi osaksi rau-
 nioon peitetty, joten sen harja aino-
 astaan törröttää luonnallisena "haut-
 kivenä." Toisissa raunioissa taas ei
 ole mitään silmäkiveä, vaan ne ovat
 tasaisesti pyöreäköjä ruohourme-
 peittämiä. Kolmessa verrattain avaras-
 sa rauniossa ovat keskustassa ole-
 vat kivet jääneet kokonaan nurmen
 yläpuolelle, joten läpileikkaus näyt-
 tätä tällaiselta

Ovatko rauniot alkuaan tämän kal-

täisiksi tehdyt vai ovatko mahdolli-
sesti myöhemmin säijettyjä, ei voi
raunioita tarkemmin tutkivatta var-
mundella päättää. Tällaisia raunioita
löytyy Ilidenmäessä kaksi ja Iliden-
vainion mäessä yksi."

Yleensä Tyrvään kalmistot ovat
polttoakalmistoja. Poikkeuksen tekee
Vänniän jirkasta tavattu ruumis hau-
ta, vaikka sekin on polttoakalmistos-
sa. Ruumis on ollut kääritty vaip-
poihin ja on pantu arkkun, joka
on sisältä ollut tuohella päällyp-
tetty. — Myöhemmällä rautakaudel-
la alettiin tehdä u. s. tasahautoja,
s. s. hautumaa on maanpinnan mu-
kaista, kiviä on vain yhdessä la-
doksessa, harvoin kaksi suurempaa
kiveä on päällytysten. Kivien välissä
on hienoa mustaa multaa, hiiliä, savi-
astian ja poltetun luun muruja sekä
vainajan mekaan paannut metalli-
esineet. Kulttuurikerros tällaisissa
tasahautoissa ei ole varsin vahva.

Vänniän pihkamalla on sen vakavus 38-42 sm, Saikan tontilla n. 50 sm turpeen alapuolella. - Tyrvään rautakautisia löytöjä valaisee seuraava taulukko.

Rautakauden esineitä Tyrväältä:

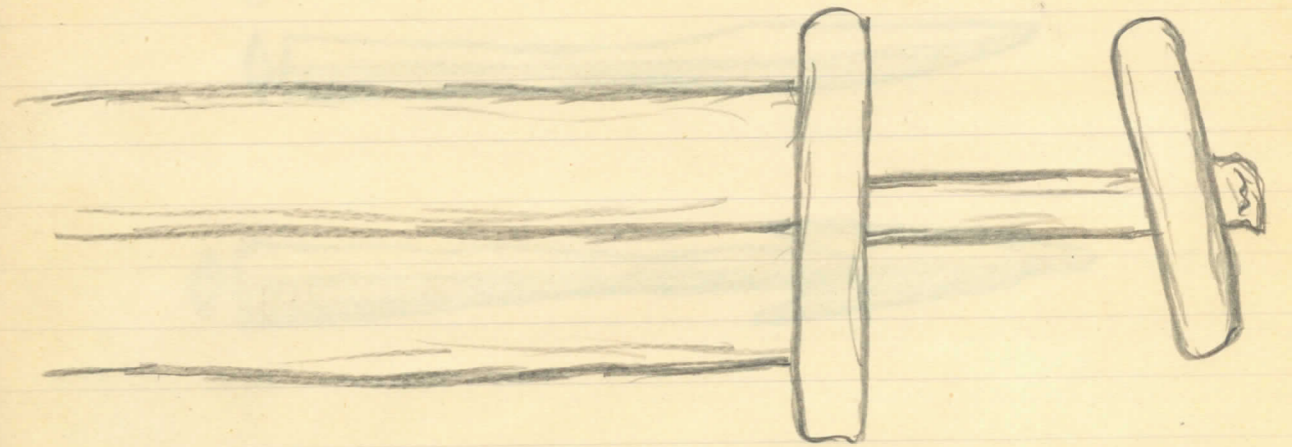
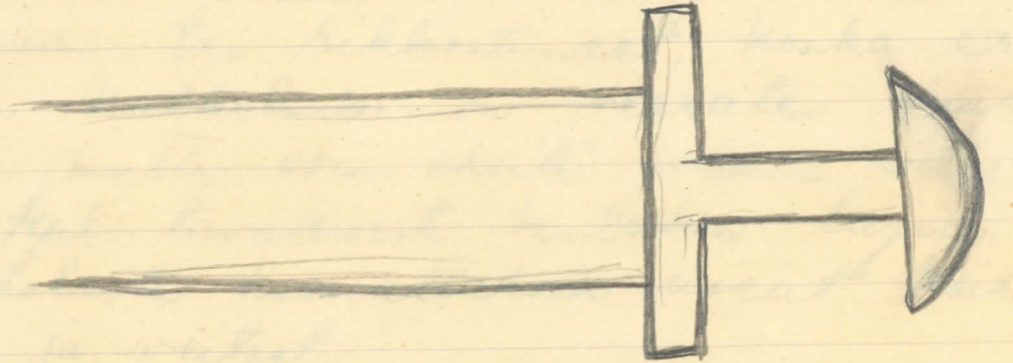
	Rautaa	pronssia	kiivää	hopeata	luuta	Yht.
Kabritcräinä miekkoja	6					
Varniputkellisia keikäästeriä	22					
Kannusrautoja	1					
Veitriä	11					
Kiskoja	4	1				
Paimensauranculoja	3					
Kuolentärkiä	1					
Kilvenkupuroita	1					
Keritsimiä	2					
Solkia t. palkimia	5					
Kivceitä	2					
Tulusrautoja	1					
Pronssirenkaita		1				
Jourisolkia		1				
Kaularenkaita		2				
Spiraalisormuksia		5				
Pyöreitä kupurasolkia		3				
Solituksia		5				
Rannerenkaita		3				
Riipuksia ja ketjien luitteita		4				
Uevosenkenkäsolkia		1				
Tasapitkävart. solkia		1				
1/3 Exilainä katkelmia		45				
Soikeita tuluskiviä			5			
Uioinkiviä			5			
Kovasiimia			1			
Rahoja				3		
Kampoja					1	
	59	72	11	3	1	146

	rautoja	pronssia	pronssia	Yht.
Helmiä	5	38	2	45

1/3 rautaa, pronssia, kiivää t. luuta.

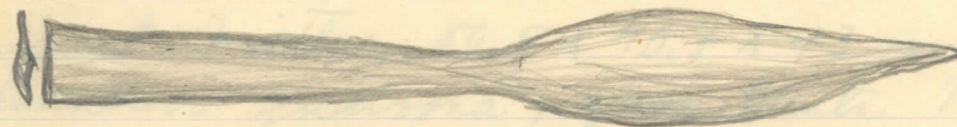
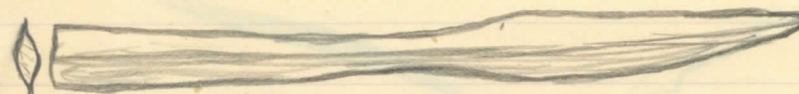
Paitsi suuria kalnistolöytöjä, joista seuraavassa tulee puhe, huomattakoon Tyrvään aseman luota Tampereen - Porin rautatehtäessä tehty löyly, joka käsittää kaksi viikinkimiekkaa ja kolme keihäänkärkeä, Turun hist. mus. n^ot 7234-38.

Samalla kerralla löytyi myös muuta =
mia rahoja, mutta ne ovat joutu-
neet hukkaan.

Suurista kalmistoista otettakoon ensik-
si esille Kaukolan kylässä olevat. Tosin
näyttää siltä kuin Tyrvään kalmistoista
heunommat esineet olisivat joutuneet
hukkaan tai rikkoutuneet, koska eri-
laisia katkelmia on verratun suuri
luku, mutta esim. cheitä solkia vain
yksi kpl. tavallisesti kutakin lajia.
Kaukolasta huomattakoon useat keihään-
terät ja veitset:

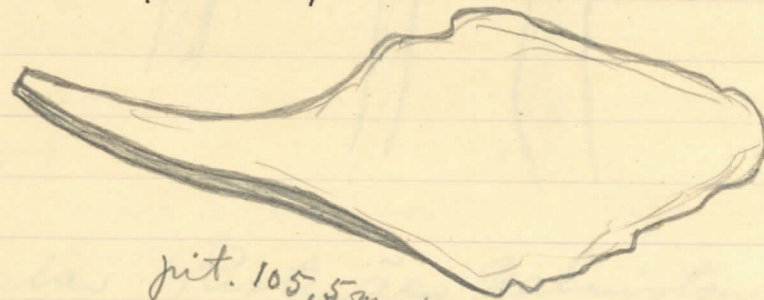
K.R.K.

pit. 136 mm, terä 70 mm.

Putkellinen keihäänterä, pit. 44 cm, vt.
Atlas över Finland II, kuv. 143. M. R. K.

Muusta kalustosta esitelläkseen ruodollinen
nuolenkärki, ohut, lehtimäinen:

pit. 105,5 mm.

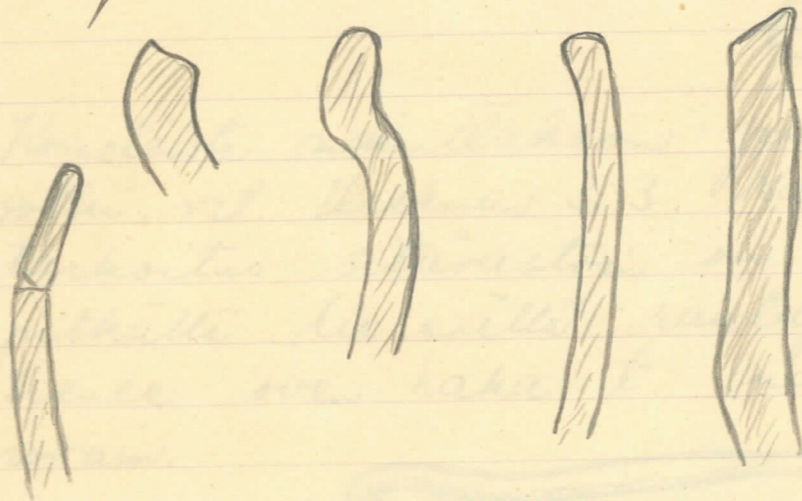
Paimensauvancula, varsi lievä, silmu
neliskulmaista varrasta, vt. Antiquités
du Nord Finno-ougrien kuv. 1471.

Uioinkivi hienoa hietakiveä, kaikki
juunnat hiolla, 80,5 x 40,7 x 43 mm.

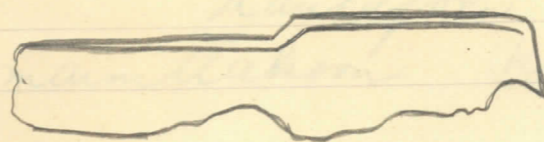
Uioinkivi gneissia, yksi juunta hiolla,
72 x 57 x 35,5 mm.

Sariastiit ovat olleena yleensä
koristamattomia. Löydetyjen palasien
joukossa on muutamia tasapohjaisia
astiin (nähtävästi) kuuluvia kappaleita.
Eriteltäkseen muutamia reunapaloja:

Roismalan Ristinään kalmiston esineistä
huomattakoon harvinaisen kappale luum-
kammasta (vt. Lackman 12:1), samoin ke-
ritsimet (vt. Lackman 11:20), jotka no-
lemat ovat varhempalta kaudelta.
Teräseistä muuten huomattakoon veitsen-
terät, esim. seuraavaa muotoa:

72 x 18 mm

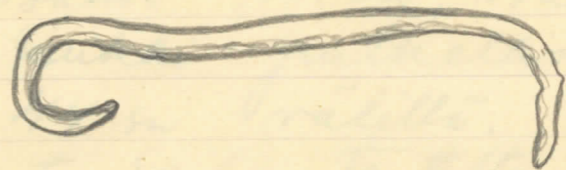
43.

Sota-aseista esiteltävään puukellinen
kärjikas keihäänkärki, pit. 23 sm,
kärki lehtimäinen, vet. halkman 17:6.
Samoin huomattavaan kilvenkappuran
huipputappale 600-700 luvulta:

Koristeista mainittakoon pronssinen jousi-
solki, vet. halkman 3:3. Käytännöllinen
tarkoitus sitarastoin on ollut 70 mm
pitkällä liereällä rautaputkella, joka
lienee oven haka t. mahdollisesti
arain.

Roismalan Tooran kalmisto on huomatta-
va etenkin sieltä löydetyistä keihään-
kärjistä, joita on 6 kpl., läm. mus. n^o
1114:1-6. Niiden pituudet ovat 21,7 sm
ja 27,1 sm:n välillä.

Rautajoen kalmiston löydöistä
mainittakoon keihäänkärki, kuvattu

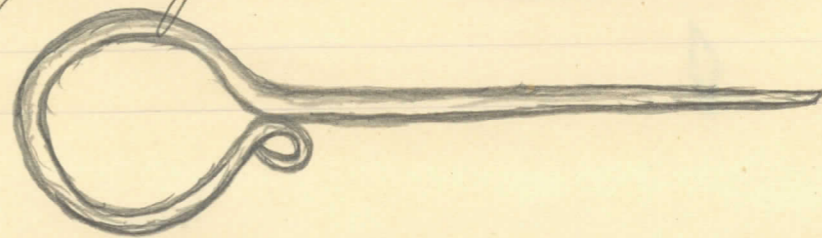
teoksessa Vorgeschichtliche Altertümer aus
Finnland 73: 25, sekä tasapitkävartinen
solki, ilman jaljinta:

M. R. K.

Kuopion kytän kalmistobäydoistä mai-
nittakoon keihäänkärki Vännin talon luota,
pit. 25 sm, juthi erikseen siitä 6 sm, vt.
Altertümer 72: 9. Samoin Nuomattakoon
Jaatrin talon luota löydetty 6 keihään-
terää ja 2 miskan kätkelmaa van-
hemmalta rautakaudelta. Keihäänkär-
jet ovat osaksi leveä-, osaksi kapea-
sulkaisia, kaikki juthellina, pit.
23, 9 sm ja 44 sm välillä.

Vammalasta Saikan tontilta löydettyistä
esineistä Nuomellavimmat ovat keulai-
met, rautainen yhdestä puikasta vään-
netty solki (vt. Hackman 6: 11) ja rau-
tainen painesauravancula kansainvaelluk-
sen ajan lopulta.

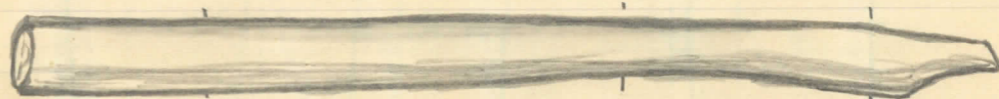

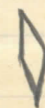
Huomattakoon myös sariastian reunapalati
 sekä putkellinen kei-
 häntteriä kansainvael-
 lukseen ajalta ja veitsen
 terä:

Vammalasta Kävelykatu 3:sta on saatu
 huomattavimpina esineinä kaksi kei-
 hänkärkeä:

V.R.K.

V.R.K.

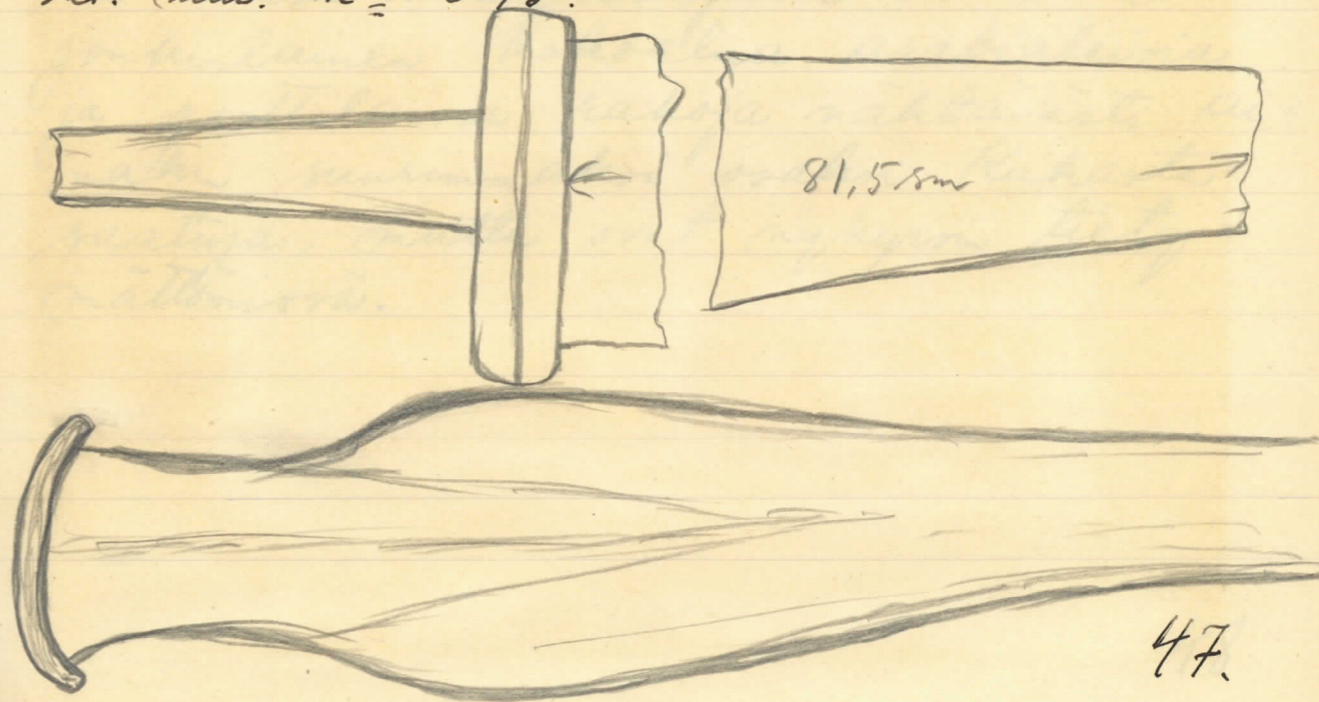

Rautakauden löyötöjä Kiihasta.

Kaksiteräinen miekkoja	1
Keihään teriä	2
Kannusrautoja	1
Soljen palkimia	1
Uevosenkenkäsolkia jr.	1
Rannerenkaita jr.	5
Sormuksia	2
Kolmionculoja riipuksineen	1
Neulan kpl. jr.	4
Ketjuja t. ketjun kannattimia	3
Jousen veharan kpl.	1
Jouden haan kpl.	1
Soikeita tuluskiviä	2
Valinkiviä	1
Eril. esinekatkelmia	7
yht.	33

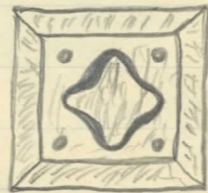
Kaikista kalmostoista on lisäksi löydetty suuri määrä spiraaliputken kappaleita, ketjun renkaita, pronssilankaa, rautanauloja, eläimen hampaita, rautaketjun osa y.m. —

Kiihan rautakauteiset löydöt ovat lukumäärältään pieniä, mutta edustavat samoja esinetyyppejä kuin Tyrväänkin. Nykyisen hautausmaan paikalla lienee ollut kalmosto, samoin Kiihan kylän Kontin talon perunamaassa kumpukalmisto ison kiven ympärillä. Kun se purettiin v. 1884, löytyi sieltä kaksiteräinen miekka ja keihäänteri; Sat. mus. n° 2095.

Hautuunmaa löydoistä mainittakoon
raunnekaat ja -ehkä huomattavin -
kolmionen riipuksinen käytetty
rintakoristeena ja vaatteen kiinnikkee-
nä, vt. Suomen Museo 1914 siv. 38, kuv. 19.
Muista huomattakoon kansakoulun jela-
losta löydetty valinkivi, itse valin
nelikulmainen, sivultaan 11 mm, syvyys
2 mm.

43,5 x 38 x 9 mm.

Merkillepantava on myös, että Kirkonky-
län kansakoulunopettajalla on ollut
jonkinlainen kokoelma arabialaisia
ja goottilaisia rahoja nähtävästi si-
nakin suurimmaksi osaksi Kihasta
saatuja, mutta ovat nykyisin tiety-
mättömissä.

Lyhennyksenä käytetty Wackman =
 Wackman: Die ältere Eisenzeit in Finnland.
 Pitäjiä koskevat tiedot ovat teoksista
 Suomenmaa III -

V. R. K. - K. R. K. - N. R. K. =
 Vanhempi, keskinen ja nuorempi rautakausi.

Kartassa rautak. kalmisto.
 muinaisoinen löytöpaikka.
 asuinpaikka.

Kun oli kuluneen kesä =
kuun 2:sen ja 3:nnen viikon kulu =
essa koonnut Kansallismuseon luette =
loista ja arkistosta Tyrvään, Kiikan,
Kiihoisten ja Suodenniemen arkeologisia
löytöjä koskevat tiedot, matkustin Tyr =
vääseen tehdäkseni kesän kuluessa ha =
vaintoja itse paikalla. Tulokset supis =
tuivat verraten vähän, mitään uusia
kiinteitä t. esinemuinaisjäännäksiä ei
tullut tietoon. Katsoin myös mahdolliset
kartoittamisyritykset tulkiksi, sillä aioid =
at kysymyksen tulevat, Tyrvään kal =
mistat, ovat hyvin järjestyneinä ja ku =
vattuina topografisessa arkistossa.
Ne asutustarinat, joita juttuja kulki =
essa ^{myöskin} kuuluu, ovat korkeintaan 100 v. van =
hoja eivätkä valaise paljon esihistoriaa.
Täten edelläoleva esitys pääasiassa on
esinehuelloiden yhteenvetoja. Elokuun
viimeisen ja kaksi kuluvan syyskuun viikkoa
olen käyttänyt järjestely- ja puhtaaksikirjoi =
tustyöhön. Ueloinpää 21/IX 25.
V. A. Haila.